

Czinki Ferenc

„VAN EZ A HEPPEM, HOGY MEGÍROM”

Erdős Virág: ezt is el. Magvető Kiadó, Budapest, 2013.

Hogy van mit megírni akár versben, akár prózában (például tárcában) a mai magyar való nem kevés visszásságáról, igazságtalanságáról, és mondjuk ki, tarthatatlan arcátlanságáról, az nem is lehet kérdés. Végző soron ez is az írástudók egyik feladata, nem kis felelőssége, ahogy mondani szoktuk. Az már sokkal inkább kérdéses, hogy ezeknek a szövegeknek mi az igazi, jól működő közege, közlésre alkalmas felülete? Mivel nagyon sok esetben a napi friss hírekből táplálkoznak, egy-egy közéleti-politikai esemény a kiindulópontjuk, így a napi- vagy hetilapok tárcarovata kétségtelenül megfelelő terepnek tűnik, de amint azt Erdős Virág esetében is láthatjuk, még az egykor, a közlés alkalmára prózába tördelt versek sem itt *futják ki magukat* igazán, hanem a világhálón, a közösségi oldalakon. A valódi *azonnalosság* egyedül itt valósul meg, itt jut el a legtöbb emberhez a legrövidebb idő alatt a szöveg, és mivel mélyen közösségi témákról van szó, és szinte mindenki érintett valamilyen módon, így az sem mellékes, hogy ezeken a felületeken, amellet, hogy hamar közkinccs lesz a mű, azonnali visszajelzésre is lehetőség van. Beindul az áhított párbeszéd szerző és olvasó között, még ha ennek meg is vannak a veszélyei. Amint láthatjuk, már javában az első bekezdés közepén járunk, és meg egyáltalán nem volt szükséges leírni azt a szót, hogy *könyv*, ami egy könyvkritika esetében minimum gyanús lehet. Hiszen a fent említetteken túl jelen pillanatban mégiscsak az a legfontosabb talány, hogy miként lehet kritikai szempontok alapján vizsgálni egy olyan kötetet, aminek tartalma, a tizenhárom vers majd' mindegyike, megjárta már a maga útját a világhálón; sorai közösségi tartalommal, dallá, komment-viták tárgyaivá, politikai tüntetések szlogenjeivé váltak? És ha még ehhez azt is hozzávesszük, hogy különböző interjúkból kiderül, a szerző nem is mindegyik szöveget szánta eredetileg nyomtatott közlésre, akkor végképp használhatatlanná válnak hagyományos kritikai-elemző módszereink.

A kötet ugyanis a szerző és valószínűleg a kiadó szándékai szerint sem olvasható, vizsgálható csupán a két borítófedél közé szorított szöveganyagként, zárt egységként, ami az első be-tűtől az utolsóig tart. A mű még kötetben sem tűnik zárt műnek. Kísérletünk, hogy legalább első olvasásra eltekintsünk a verseknek a külvilággal folytatott igen aktív párbeszédétől, már a fülszöveg olvasásakor megbukik, hiszen ez esetben sem hagyományos szerkesztői ajánlásról van szó, hanem szinte biztosra vehetően a közösségi oldalak kommentjeiből látunk egy válogatást, a „komcsimutyi”-től kezdve az „ütős”-ön át egészen odáig, hogy „na most elbögtem magam”. És ami a legérdekesebb: „loptam, ha nem baj :)”. Ez utóbbi hozzászólás jól megmutatja, hogyan váltak a versek egyes sorai, rímei lakossági szlogenekké.

De akkor mi a helyzet egy kötetbe zárt, közkinccsé vált gyűjteménnyel, mi történik, ha megfosztjuk a szövegeket a napi, közéleti kapcsolódási pontjaiktól, miközben azért végig szem előtt kell tartanunk, hogy továbbra sincs másról szó, mint nyomtatásban megjelent, kötetbe rendezett versekről?

Kezdjük talán magukkal a szövegekkel egyenként, hiszen a kötet egészének megítélése jóval bonyolultabb kérdésnek tűnik. Ezekben a versekben Erdős Virág folytatja a (részben) már *A Trabantfejű nő* című kötetben kialakított nyelvi struktúrák tökéletesítését, csúcsra futtatását; bizonyos pontokon, és bizonyos mennyiségű szöveg elolvasása után viszont, úgy tűnik, alkalmi *túlhasználását* is. Ne legyenek kétségeink, a gyermeknek szóló versek pontosságát, egyszerűségét és mégis varázslatos mélységeit idéző nyelvhasználat döbbenetes kontrasztban mutatja meg témáját, a mai Magyarország hétköznapijainak brutalitását, kietlenségét, voltaképpen tarthatatlan minőségét, közhangulatát. Mi sem áll távolabb a mesék világától, a gyermeki nyelvi-szociális eszmélés csodájától, mint az Erdős Virág által felvázolt ország kirekesztettjeinek mindennapi vergődése, lopott mondatai, végső soron versbe szedett segélykiáltásai. Sőt, Erdős közös bűnökről és közös felelősségről is beszél: „hagytam, hogy pokollá / tegyék az életét / hagytam, hogy röhögve / kérjék a / bérletét” - áll az *én vétkem* című versben, és ezt az élethelyzetet nehéz volna nem átélni, ezzel az üzenettel nehéz volna nem egyet érteni. A zárószakasz pedig valódi programverssé teszi a szöveget: „ott álltam pénztárca / mobil a zsebbe’ / bedugtam tövig az / ujjam a / sebbe / láthattam láttam is / mindent és mégis: / hagytam hogy hagyjatók / hadd hagyjam / én is / én vétkem én vétkem én igen nagy - / hagytam hogy így legyen / de te / ne hagyj”. Erre akár sokan mondhatnák azt is, hogy naiv, lehetetlen elgondolásnak hangzik, mert a dolog nem ilyen egyszerű: a kis segítség nem segítség, egy egész ország problémáit nem tudom egymagam megoldani, miért én kezdjem?, a politikusok tehetnek róla, nekem is alig jut, és a többi jól ismert érv és önfelmentés. De mégis mitől gondolunk naivnak egy ötletet: attól, hogy lehetetlen, vagy attól, hogy nem akarjuk? Erre persze nincs válasz. Egyébként Erdős Virág sem válaszokat keres, mert a versnek nem is az a dolga, hanem kérdéseket tesz föl. És noha honatyáink nyilatkozataiból már jól tudjuk, hogy állítólag a gazdagok és szegények lehetőségei nem összehasonlíthatóak, egy minisztérium büdzséje nem összevethető egy hajléktalanszálló éves költségvetésével, a *na most akkor* című, alapvetően összehasonlításokra épülő vers ezzel szemben olyan példákat hoz, amelyek sokkal egyszerűbbek, hétköznapiabbak az újságok véleményrovatában felmutatott, a köztudatba alaposan beépült problémáknál, ennél fogva túl is mutatnak azokon: „ki merengjen el egy régi / feudális szokáson / kit érjenek állítólag / kisebb bolti lopáson”. Vagy ugyanitt: „ki locsoljon Courvoisier / konyakot a kivire / ki gondoljon tehetetlen / haraggal a gyivire”. És valljuk be: még akkor is, ha fogalmunk sincs, milyen is az a Courvoisier, vagy pontosan minek a rövidítése a GYIVI, ebben a pillanatban kezdjük el gyűlölni e bizonyos konyakot, meg azt is, aki issza.

A nyelvezet és a téma ellentétére épülő vershelyzet tehát működik, hatásos, a képek egyszerűek, erősek, hiszen azoknak is kell lenniük. A kérdéseknek, a fölvetéseknek, tehát maguknak a verseknek nyilvánvalóan nem (elsősorban) a gyönyörködtetés a céljuk. Talán éppen emiatt is fordulhat elő, hogy a kontraszt időről időre túl nagyra sikerül, a formából adódó rímkényszer és az állandó összehasonlítások keresése bizonytalan megoldásokat, túl tág asszociációs tereket, és ezekből következően, még a gyerekverseket megidéző szövegben is nehezen elfogadható rímpárokat hoznak létre: „kit várjon a boldogság kék / tengerén egy bárka / kit viszont a vácrátóti / köztemető árka”. Másutt pedig: „fővárosnak meg a vidéknek / szőljatos légszi a budiknak is / meg a bidéknek”; vagy: „zuzmóknak harasztoknak / nagyokat álmodó szegény kis / átbaszott parasztnak” (*szőljatos légszi a*). Még az egyébként nagyszerűen sikerült *én vétkembe* is becsúszik ilyesmi: „hagytam hogy bőséges / legyen a bánat / hagytam hogy bringával / hajtson a / fának”. Ezek olyan fölöslegesnek tűnő betoldások, amelyek ugyan nem gyengítik az üzenetet, de a versnek, a kötetnek nem tesznek kifejezetten jót, és hát ne felejtjük el, továbbra is versek gyűjteményéről beszélünk.

Ezzel pedig válaszoltunk is az első bekezdésben fölített kérdésre. A könyvet valóban Erdős Virág soron következő verseskötetként kell kezelnünk, hiszen semmilyen alcím, műfajmegjelölés vagy kiegészítés nem utal arra, hogy az *ezt is el* rendhagyó kiadvány lenne. Ugyan a tartalma mondható részben aktuálpolitikainak, közéletinek, kifejezetten 2013-as látletnek, ám a szerző és a kiadó is látszólag arra törekszik, hogy a kötet egésze függetlenné váljon a napi aktualitásoktól, és általánosságban szóljon a rendszerváltás utáni Magyarország történetének jelen szakaszáról. Erre utal, hogy a nyitóvers, a *van egy ország* felvezetéseként már csak ennyi olvasható, „egy népszavazás margójára”, tehát az eredeti megjelenéshez képest eltűnik a konkrét dátum és a helyszín megnevezése. A vers ezzel kilép a napi hírek közegéből, akárcsak a *Ma* című. Ebben az esetben „egy kilakoltatás” az apropó. A szerkesztői/szerzői szándék tehát egyértelmű, a verseknek nincs szükségük a konkrét újsághírek, a közéleti események kontextusára, önmagukban kell megállniuk, általános problémákra és állandó értékekre (vagyis azok hiányára) hívják fel a figyelmet. Ez több esetben működik is, ám kérdés, hogy a jövő olvasójának mit mondanak majd az ehhez hasonló sorok, „ha majd nem lesz elegáns a / másik felet / kitakarni”, hacsak nem látja meg bennük a mindenkori autoriter hatalmak munkamódszerét. Ám nem is a konkrét aktuálpolitikai kontextus hiánya tűnik fel igazán, hiszen abból kapunk éppen eleget máshonnan, és azt sem tisztünk eldönteni, hogy a már említett jövő említett olvasója mit ért majd meg ebből a gyűjteményből. Ami sokkal inkább hiányzik, az Erdős Virág maga; a közéleti szerző mellett csak kevésbé jelenik meg az a bizonyos lírai én, vagy ha igen, akkor leginkább csak közvetíti az eseményeket. A *Trabantfejű nőhöz* képest ebből a kötetből teljesen kiveszett a romantika, a magánéletiség, a közvetlenség. Csak mutatóban akadnak benne olyan pillanatok, mint a *A legszebb vers* lírai-humoros Balaton-túrása, vagy a *Téli tájkép korcsolyázókkal*, ám még ez utóbiba is becsúszik azért egy utalás a Múcsarnok-beli Bukta Imre-kiállításra. Persze lehet azt mondani, hogy ilyen most ez az ország, ez most nem a finomkodás ideje, de akkor is: jó volna többet tudni arról, ki az, aki aggódik értünk, ennél fogva tehát értem is.

Nem is az a baj, hogy a közösségi, közéleti és magánéleti kontextusból kötetbe átemelt, lényegében aktuális, néhol pamflet-hangulatú gyűjteménnyé összeválogatott versek majdani olvasója esetleg keveset tud meg a mai Magyarország konkrét eseményeiről, mert azt majd elolvasa máshol, ha éppen érdekli, hanem sokkal inkább az, hogy szinte semmit nem tud meg az elbeszélőről, egy ebben az országban élő költőről, bizonyos Erdős Virágról. Pont arról, aki mindezt elmondja nekünk.